

Herstel duinlandschap ten noorden van Noordwijk

ROEL POSTHOORN

Omstreeks 1915 is in een aantal duinvalleien ten noorden van Noordwijk een golfbaan aangelegd. Deze golfbaan besloeg destijds een oppervlakte van bijna 40 ha. In verband met de uitbreidingen van Noordwijk is deze golfbaan in 1972 verplaatst naar een lokatie meer naar het noorden, langs de Noraweg. De resterende voormalige golfgreens (zie kaart) zijn vanaf dat moment aan hun lot overgelaten.

Wie zou verwachten dat het oorspronkelijke duinlandschap zich langzaam maar zeker vanzelf zou herstellen, komt bedrogen uit. Twee decennia na het stopzetten van het gebruik zijn de grenzen van het voormalige terrein nog haarscherp in het veld terug te vinden. De plantengroei wijkt sterk af van wat van nature in het duingebied te verwachten is.

De bodem ter plaatse blijkt door het ophogen van de grens met zwarte grond en het jarenlange intensieve beheer (bemesten, maaien, bezanden, gebruik van bestrijdingsmiddelen) zo sterk verstoord dat een spontaan herstel van de natuurlijke duinvegetaties onmogelijk is geworden. Het oorspronkelijke bodemprofiel is begraven onder een laagje kultuurgrond met een dikte van gemiddeld 15 cm.

In vochtige perioden houdt dit laagje kultuurgrond meer vocht vast dan natuurlijk duinzand. Een groene grasvlakte is het gevolg. In droge perioden droogt de toplaag echter sterk uit, waardoor de vegetatie geheel afsterft.

De duinen ten noorden van Noordwijk

De duinen direkt ten noorden van Noordwijk zijn deels eigendom van de gemeente Noordwijk en deels van het Staatsbosbeheer. Het is een open duingebied, met langs de ooststrand struwelen en lage bossen. Door daling van de grond-

waterstand zijn de laagstgelegen duinvalleien verdroogd. Alleen op enkele zeer laaggelegen plaatsen komt 's winters het water tot aan het maaiveld. De hoger gelegen valleien hebben waarschijnlijk nooit onder invloed van het grondwater gestaan.

De plantengroei van het open duingebied achter de zeereep is kenmerkend voor het zogenoemde Zeedorpenlandschap. In het gebied rondom de voormalige golfbaan komen vele karakteristieke en zeldzame plantensoorten voor, zoals grote ratelaar, nachtsilene, kleine steentijm, duin-averuit, walstrobremraap, bitterkruidbremraap en bleek schildzaad.

De vegetatie van de oude golfbaan zelf wordt gedomineerd door kleverige reigersbek en zachte ooievaarsbek. In de -voorheen- vochtige delen van het terrein resteren momenteel slechts enkele vochtafhankelijke soorten, zoals riet, zilverschoon, harig wilgenroosje, poelruit en strandduizendguldenkruid. Door de verdroging groeien de meeste vochtige valleien met duindoorn dicht.

Het gebied vervult een belangrijke functie als wandelgebied, vooral voor de direkt omwonenden uit Noordwijk. Het terrein is intensief ontsloten door een groot aantal voetpaden. Ter hoogte van de oude golfbaan wordt echter ook veelvuldig buiten de paden gelopen.

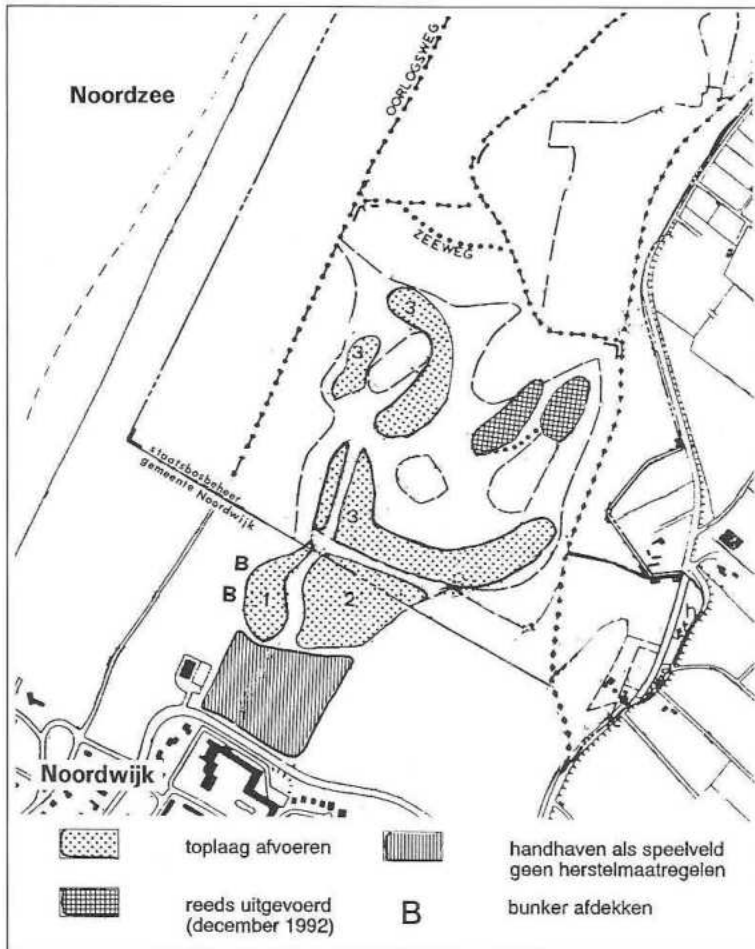
Uit broedvogeltellingen blijkt dat het gebied betrekkelijk arm aan soorten en aantallen broedvogels is. Door de intensieve recreatie ontbreken kenmerkende broedvogels van het open duinlandschap.

Herstelproject

De aanwijzing van het duingebied van de gemeente Noordwijk tot beschermd natuurmonument in 1990 vormde een eerste aanleiding om na te denken over het herstellen van het duinlandschap ter hoogte van de oude golfbaan. Het voorgenomen natuurontwikkelingsproject is eenvoudig van opzet: door het verwijderen van de opgebrachte zwarte aarde komen de oorspronkelijke matig voedselrijke humusarme bodems weer aan de oppervlakte en kunnen droge duingraslanden met overgangen naar soortenrijke vegetaties van vochtige valleien tot ontwikkeling komen. Bij de aanleg van de golfbaan werd een deel van de valleien geëgaliseerd. Door op enkele plaatsen wat dieper af te graven wordt het oorspronkelijke, karakteristieke duinreliëf weer hersteld. Door het verwijderen van de toplaag zal het grondwater op de laagst gelegen plaatsen weer bereikbaar zijn voor de vegetatie. De twee diepst gelegen valleien zullen tot onder het grondwaternivo in de winter uitgegraven worden zodat daar een -droogvallend- duinmeertje ontstaat. De pH van het grond- en oppervlaktewater heeft gezien de kalkhoudende bodem

Na het verwijderen van de zwarte aarde van de voormalige golfbanen ontstaat een stuiwend duinlandschap (foto: Kees Wijgh).

De lokatie van de voormalige golfbaan direkt ten noorden van Noordwijk.

een zwak zuur karakter, wat gunstig is voor de vegetatie-ontwikkeling. Naast het herstel van de oorspronkelijke situatie is het verminderen van de intensieve betreding door recreanten van groot belang voor de kansen voor natuurontwikkeling. Door het veelvuldig buiten de paden lopen is er sprake van een sterke versterking van de rust. Een zekere mate van dynamiek, in de vorm van betreding en lichte verstuiwing, behoort bij het Zeedorpenlandschap. De huidige druk is echter te hoog.

Floristische potenties

De floristische potenties van de voormalige golfbaan zijn bijzonder groot. In plaats van verdorde gele vlaktes, die nu nog vaak het beeld bepalen in de zomer, kan een bloemenrijke bij het duin behorende vegetatie tot ontwikkeling komen.

Op de hoger gelegen delen kunnen kruidenrijke droge duinvegetaties ontstaan, met tal van bijzondere plantensoorten te rekenen tot het Duinviooltjes-verbond. Ook de vochtige valleien zullen door de aanwezigheid van veel microreliëf een rijke plantengroei kennen, met onder meer soorten uit het Knopbiesverbond. In de oeverzone van een uit te diepen duinmeertje kunnen ook soorten uit het Oeverkruidverbond verwacht worden.

Uitvoering

De uitvoering van het project is gepland voor het najaar van 1993.

Na het afgraven en afvoeren van de zwarte grond zullen de laagstgelegen valleien enkele decimeters verder worden uitgediept en glooiend afgewerkt. Het uitdiepen van de valleien vindt vooral plaats op het eigendom van de gemeente Noordwijk, omdat de valleien hier het laagst gelegen zijn en het dichtst het grondwater naderen.

Na het afgraven van de bovenste bodemlaag kan het kale zand gaan verstuiwen. Lichte verstuiwingen zijn daarbij een belangrijk instrument om een natuurlijk en afwisselend microreliëf te verkrijgen. Grootschalige verstuiwingen zijn minder gewenst in verband met de aanwezige bebouwing in de directe omgeving. Om het verstuiwingsproces beheersbaar te houden wordt daarom op een aantal plaatsen de kale bodem na uitvoering van het herstelproject beplant met enkele polletjes helm en struikjes duindoorn.

Tenslotte zal een aantal maatregelen genomen worden ten aanzien van de recreatie. Deze maatregelen zijn bedoeld om een betere zonering van de recreatieve activiteiten te bewerkstelligen. Dit betekent dat allereerst voorkomen moet worden dat de bewerkte lokaties betreden zullen worden. Bovendien moeten er tegelijkertijd een aantrekkelijkere inrichting van het resterende speelveld en een meer vanzelfsprekende loop van de voetpaden gerealiseerd worden.

Het project wordt uitgevoerd in de directe omgeving van het dorp Noordwijk. Een goede voorlichting over het doel van het project en de te nemen maatregelen is daarom van groot belang, waarbij bijzondere aandacht besteed zal worden aan de informatievoorziening van de omwonenden.

Samenwerking

Het hiervoor beschreven herstelplan is opgesteld door de Stichting Duinbehoud, de gemeente Noordwijk en het Staatsbosbeheer. De Stichting Duinbehoud verzorgt daarbij de projectvoorbereiding en -coördinatie. Met het realiseren van het project is een bedrag van bijna f300.000,— gemoeid. Deze kosten kunnen slechts ten dele worden gedragen door de respectievelijke terreineigenaren: de gemeente Noordwijk en het Staatsbosbeheer. De provincie Zuid Holland zal de helft van de projectkosten betalen via de bijdrageregeling bodembeschermingsgebieden.

Proefproject

In de maanden november en december 1992 is op het terrein van het Staatsbosbeheer, vooruitlopend op het hier beschreven project een praktijkproef uitgevoerd. De zwarte bovenlaag van enkele voormalige greens aan de noordoostzijde van het produktgebied is met graafmachines afgegraven. Het wachten is nu nog op de vestiging van de in het gebied thuishorende duinplanten. Hun bedje is niet alleen gespreid, maar ook flink opgeschud. In plaats van verdorde gele vlaktes, die nu nog vaak het beeld bepalen in de zomer, kan een bloemenrijke bij het duin behorende vegetatie tot ontwikkeling komen.